

SIMON ENDRE TAMÁS

Haditengerészeti taktika a második világháború Csendes-óceáni hadszínterén

(3/1. rész)

Levegő-felszín harcok

1. REPÜLŐGÉP-HORDOZÓK A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ELŐTT

A Csendes-óceáni háborúról kialakult általános kép szerint a háborút repülőgépek és hordozóik vívták meg és két atomrobbanás zárta le. Az előbbieket olyan új fegyverek voltak, amelyek az I. világháborúban még csak megjelentek a tengeren, de nem volt szerepük a küzdelem kimenetelében. A repülőgépek jelentőségét már a háború előtt felismerték és történtek is kísérletek, hogy a hajókra telepítésüket megoldják. Kezdetben a hidroplánok használatát favorizálták a haditengerészetek, mert a meglévő hajók fedélzetének hossza a kerek (szárazföldi) repülőknél csak az indítást tette lehetővé, a landolást már nem. Így született meg a repülőgép-anyahajó. A fedélzetről (vagy daruval a tengerre helyezték és onnan) indították a gépeket, amelyek a feladatuk végzetével a hajó közelében szálltak le, ahonnan daruval emelték a fedélzetre.¹

A felszállópálya rövidségét 1918. októberében oldották meg a brit *Argus* anyahajón úgy, hogy a hajó felépítményzetét oldalra helyezték, így a repülőfedélzet végignyúlt a hajó teljes hosszán. Ez nyitotta meg az utat a kerek repülőgépek landolásához, így a repülőgép-hordozóhoz is. A fedélzetről gőz-

katapult segítette a repülőgépeket a felszállásban (amihez a hordozó széllel szemben fordult a kellő felhajtóerő biztosításához), leszálláskor pedig a fedélzeten kifeszített fékezőkötélbe kellett beakadnia a gép farkán lévő kampónak a lelassuláshoz.² Az I. világháború idején a tengerészeti repülőgépeknek elsősorban felderítőszerepet szántak. Figyelembe véve az akkori időszak technikai vívmányait, másra talán nem is voltak alkalmasak, mert lassú, nehezen manőverezhető gépek voltak. Harci körülmények között csak Zeppelinek ellen és parti léghajócsarnokok bombázására vetették be őket. A *Furious* csatacirkálót 1918. márciusig két ízben építették át úgy, hogy a hajó első részén volt a felszállófedélzet, mögötte a felépítményzet és a kémény, a hajó tatján pedig 86 és fél méter hosszán a leszállófedélzet. Maximum 26 darab szárazföldi repülőt hordozhatott. Egyetlen esetben vetették harcba sikeresen: 1918. július 19-én 7 gépe bombázta a tonderni léghajóbázist és két Zeppelint elpusztított.³

A repülőgépek hajók elleni használhatóságáról az I. világháborút követő években sok vita folyt. Az Egyesült Államokban W. Mitchell dandártábornok végzett egy kísérletet 1921-ben. Virginia partjainál (a Henryfoknál) a németektől hadizsákmányként kapott *Ostfriesland* csatahajót (HELGOLAND-osztály, 24 312t vízkiszorítású) támadta repü-

lőgépekkel. Július 21-én könnyűbombákat dobtak a célhajóra, de az nem süllyedt el, noha kénytelenek voltak ellenáraztani, hogy ne boruljon fel. Ekkor Mitchell engedélyt kért 2000 fontos bombák használatára. Másnap le is dobta 6-ot és egy közeli találat után (víziakna-hatás) 21 perc alatt az *Ostfriesland* hullámsírba merült.⁴ Ez kétségtől bizonyította, hogy a repülőgépek – megfelelő bombák birtokában – igenis képesek végezni egy erősen páncélozott hadihajóval. A kritikusok ezt önmagában elismerték, de szerintük harci körülmények között, nagy sebességgel manőverező, légvédelemmel rendelkező hajó esetén a siker valószínűsége elhanyagolható.

A haditengerészetek ekkor még nem törődtek a repülőgép-hordozók fenyegetésével. 1922. február 6-án, a washingtoni flottagygyezménybe is csak azért kerültek be a hordozók, mert a szerződő felek attól féltek, hogy a csatahajók, csatacirkálók limitációját meg lehet kerülni úgy, hogy a repülőgép-hordozóként épített hajókat háború esetén könnyen átalakíthatják csatahajóvá. A hordozók esetében a felső vízkiszorítási határ hajónként 27000 tonna volt. Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia számára engedélyezték összesen 135000 t vízkiszorítású, Japán számára 81000 tonna, Franciaország és Olaszország részére 60-60000 tonna vízkiszorítású hordozó építését. A sok félbehagyásra kényszerített csatahajó és csatacirkáló közül az Egyesült Államok és Japán 2-2 darabot 33 000 tonnás vízkiszorítással, 203 mm-es lövegekkel átépíthetett repülőgép-hordozónak. Ezek (*Lexington*, *Saratoga* ill. *Akagi*, *Kaga*) fontos szerephez jutottak 1941/1942-ben, de a háború végét csak a *Saratoga* élte meg, amelyet 1946-ban a Bikini-szigeteken atomkísérletben használtak fel. Ezek az átalakított egységek nagy hajótestükkel és erős páncélzatukkal emlékeztettek az eredeti tervekre. A repülőfedélzetük gyenge volt, a felépítményeik célszerűtlenek, de sok olyan megoldással kísérleteztek rajtuk, amelyek

más, eredetileg is hordozónak szánt hajóknál nagy segítséget jelentettek (például: füst elvezetése, fedélzet csúszásmentessé tétele).⁵ Az USN 1922. március 20-án bocsátotta vízre a *Langley* hordozót, azután hozzákezdett a *Lexington* és a *Saratoga* átépítéséhez. Szeptember 27-én hajtották végre az első radarfigyelési tesztet. A *Langley*-ről (az első amerikai hordozóról) az első felszállást október 17-én hajtotta végre V. C. Griffin hadnagy, az első sikeres landolásra 26-án került sor G. Chevalier sorhajóhadnagy részéről.⁶

Az amerikai repülőgép-hordozó flottának Pearl Harbor előtt a két átépített egység és a YORKTOWN-osztály (*Yorktown*, *Enterprise*, *Hornet*) képezte a gerincét. Hasonlóan a japán hordozókhoz, ezek más hajóépítési koncepciót képviseltek, mint a britek. Az angol hordozókat elsősorban erős páncélzatuk, nagy sebességük és erős légvédelmük volt hivatott megvédeni az ellenséges légitámadásoktól. Az erős páncélzat megnövelte a súlyt és lecsökkentette a szállítható repülőgépek számát 40-50 darabra. Ezzel szemben a japán és amerikai hordozók esetében „spóroltak” a páncélzattal, de így lehetővé vált akár 90 gép szállítása. A páncélzat gyengesége találatok esetén megbosszulta magát, de itt a védelmet leginkább a hajó vadászrepülői képezték, így ha azon átjutottak a támadó repülői, akkor az már régen rossz volt.

A páncélzattal való spórolás révén sem a *Yorktown*-, sem a japán *Shokaku*-, *Hiryu*-osztály vízkiszorítása nem érte el a 30000 tonnát, szemben a SARATOGA-osztály 39 000 ill. az *Akagi* 47 000 és a *Kaga* 44 200 tonnájával (Ennyit a washingtoni egyezmény 33 000 tonnás határáról az átépített hajók esetében).⁷

A II. világháború kitörésének idején Japán tíz, az USN csendes-óceáni flottája három (*Enterprise*, *Lexington*, *Saratoga*) repülőgép-hordozóval rendelkezett.⁸ Yamamoto tengernagy 6 hordozót különített ki a december 7-i döntő csapáshoz. Ez a „döntő

csapás” képezte a japán stratégia alapját a világháború előtt és alatt is. Egyetlen döntő csatában vereséget mérni az USN-re és utána békét kötni, hogy Japán szabad kezet kapjon déli terveire, amit úgy lehet egy szóban összefoglalni: „olaj”. A hadszíntérből következett, hogy a győzelmet a Japán Haditengerészetnek kellett kivívni, amely, úgy érezték, rendelkezik az ehhez szükséges eszközökkel. A tengeri háborúban döntő szerepűnek gondolt repülőgép-hordozók terén nyomasztó, csatahajók terén kis mennyiségi és nagy minőségi (már kész a Yamato!) fölényrel rendelkezett.

A repülőgépek terén is vitathatatlan volt, hogy felülmúlják az USN gépeit. A Mitsubishi AGM Zero-Sen (amit az angol-szászok röviden Zeróként vagy Zeke-ként emlegettek) korának legjobb hordozóról harcra vethető gépe volt. Jobb volt a legtöbb szárazföldi indítású vadásznál is, aminek az a jelentősége, hogy a tengerészeti vadászgépek nehezebbek voltak a szárazföldiekénél, mert a hordozó imbolygó repülőfedélzetére történő leszállás nagyon megterhelte a gépek szerkezetét. A Zero kiválóan manőverezett, fordulóharchoz elsőrangú volt. Fegyverzete két 20 mm-es gépágyú, egy 12,7 mm-es és egy 7,7 mm-es géppuska, amit szükség esetén maximum 318 kg bombateher egészíthetett ki. Hatótávolsága 1560 km⁹ volt, ami lehetővé tette, hogy jóval nagyobb távolságra kísérje a bombázókat, torpedóvetőket, mint az amerikai F4F Wildcat vadász, amely 4 (később 6) darab 12,7 mm-es géppuskával rendelkezett. A Wildcat fordulékonyágban nem vehette fel a versenyt, de erősebb motorját, masszívabb felépítését, páncélozottságát ki tudta használni.¹⁰ Ezekből a jellemzőkből következtek a taktikák is. Az amerikai pilóták nagy sebességgel megtámadták a Zerókat, majd felhúztak nagy magasságra; vagy szemtől szembe támadtak, kihasználva a Zero egyetlen, ám nagy hibáját: ahhoz, hogy a vadászgép egyfajta katonai „műrepü-

lővé” váljék, nagyon könnyűnek kellett lennie, ezért szinte semmilyen páncélzattal nem rendelkezett. Az üzemanyagtartály nem volt önzáró, így akár egy szerencsés sorozattal el lehetett pusztítani. A Wildcat ezzel szemben számos találatot kibírt. Ha a Zero ellenfelét fordulóharcra kényszerítette, akkor viszont lehangoló volt a fölénye.¹¹

A japán repülőgép-hordozók torpedóvető gépe a Nakajima B5N (szövetséges kódja „Kate”) volt. Az F4F számára könnyű préda volt. A háború első két évének sikerei a Katehez¹² és az Aichi D3A („Val”) zuhanóbombázóhoz köthetők. Kifejlesztésekor szem előtt tartották 1936-ban az akkori német Heinkel-típusokat. A rögzített futóműves gép bombaterhe relatíve kicsi volt (max. 370 kg), de a háború kezdetén az elit japán pilóták kiváló eredményeket értek el vele. 1944-ig gyártották.¹³ Az USN-nek a torpedóvető gépe a háború kitörésekor a Douglas TBD Devastator volt. Védőfegyvere egy 12,7 mm-es és egy 7,62 mm-es géppuska volt. Lomha, lassú (sebessége 100 csomó, kb. 185 km/óra), iszonyatosan gyenge manőverezésű gép volt. Midway után a megmaradt példányokat kivonták a harctéri szolgálatból. Hatósugara a japán Kate-vel összehasonlítva pedig nevetségesen kicsi volt.¹⁴ Az USN felderítő-zuhanóbombázója a Douglas SBD Dauntless ragyogó repülő volt, megfelelő hatósugárral, 1000 font (454 kg) bombateherrel.¹⁵ A légi harc akkoriban, évtizedekkel a radar- és infravörös-vezérlésű rakéták előtt, elsősorban a pilótán múlt. Az ő tudása döntötte el a küzdelem kimenetelét; az, hogy hogyan használja ki vadászgépe adottságait és az ellenfél gyengéit. Az amerikai pilóták jobban tudtak egymással együttműködni, mert repülőiken volt rádió, így folyamatosan kapcsolatban tudtak maradni egymással, míg a japánok egymás közti kommunikációjukat kézjelekkel oldották meg. A japánok ezért szoros alakzatban repültek, amely ha felbomlott, sebezhetőbbé váltak.

A repülőgép-hordozókról kiinduló légi harcnak volt még egy olyan jellegzetessége, ami eltért a szárazföld feletti légi csatáktól. A nyílt tenger felett nem voltak folyók, városok, navigációs pontok. Tekintve, hogy a repülőgép-hordozó is óránként 20-30 csomó sebességgel mozgott, a pilótáknak folyamatosan kalkulálniuk kellett az üzemanyag-mennyiséggel. Egy navigációs tévedés könnyen a pilóta életébe kerülhetett.

A japán pilóták bőséges harci tapasztalatokkal rendelkeztek, hiszen már 1937. óta vettek részt csatákban.¹⁶ Már az alapkiképzésük is mindenre kiterjedő volt, ez azonban sok időbe telt, így évente kb. 100 haditengerészeti pilótát képeztek ki.¹⁷

2. ELŐKÉSZÜLETEK A VILÁGHÁBORÚRA

A japán egyesített flotta parancsnoka 1939 augusztusától Isoroku Yamamoto volt. 1884-ben született és zászlósként a Nisshin cirkáló fedélzetén részt vett a csuzimai csatában, ahol egy gránátrobbanás letépte két ujját. Csuzima mintájára, egyetlen, döntő csapással akarta megbénítani az amerikai flottát.¹⁸ Dolgát megkönnyítette, hogy az USN Csendes-óceáni flottáját a nyugati parttól (1916-ban San Diego volt az első állandó támaszpont)¹⁹ 1940 áprilisában a Hawaii-szigetekre, Pearl Harbor-ba telepítették.²⁰ Yamamoto tengernagy terve heves ellenállásra talált Japánban, aminek az oka az eltérő stratégia volt. Abban mindenki egyetértett, hogy a délnyugati irányú támadás az elsődleges. Ehhez azonban az amerikai flottát ki kell iktatni az egyenletből. Yamamoto terve, amely a flotta legjobb 6 hordozóját kívánta felhasználni, csökkentette a többi akcióhoz szükséges légítámogatást. Végül a tengernagy kénytelen volt lemondásával fenyegetőzni. Ez hatott és a terv zöld utat kapott.²¹ A legfontosabb megoldandó probléma a Nagumo tengernagy vezette Csapásmérő Erő észrevétlen odajuttatása Hawaii-hoz és a

légitorpedók hatásos bevetése volt. Nagumónak észak felől kellett közelítenie, az időjárási frontok fedezékében. November 26-án futottak ki, december 3-án üzemanyagot vettek fel, és december 7-én reggel 6 óra előtt megkezdték az 1. hullám indítását. Az USN semmit sem sejtett.²²

Ez megbocsáthatatlan hiba volt. A két világháború között az amerikai vezetés foglalkozott ezzel a lehetőséggel, mégis bekövetkezett a meglepetésszerű támadás. 1924. július 22-én W. Mitchell nyolc hónapos csendes-óceáni körútja után benyújtotta 325 oldalas jelentését, amelyben többek között egy Pearl Harbor elleni váratlan támadás lehetőségével is számolt. A meglepetésszerű rajtaütéssel Japán részéről az USA már Csuzima ill. Port Arthur óta foglalkozott. Mitchell a támadás kezdetét is megadta: vasárnap reggel 7 óra 30 (nem sokat tévedett: 7 óra 55-kor támadtak). Hawaii-on a hadsereg parancsnoka, C. Summerall tábornok a Mitchell-jelentést hazugnak és jelentéktelennek nevezte, így a továbbiakban nem is foglalkoztak vele.²³ 1932-ben a Lexington és a Saratoga 152 repülőgéppel egy reggeli, szimulált támadást hajtott végre Pearl Harbor ellen, sikeresen (!). Ezzel sem foglalkoztak, semmi sem történt.²⁴ Farthing ezredes a szigetek légvédelme ügyében tett jelentést 1941 júliusában. 180 B-17-es bombázóra és 36 nagy hatótávolságú torpedóvetőre lenne szükség ahhoz, hogy megakadályozzák 6 (!) japán repülőgép-hordozó kora reggeli (!) támadását. Ekkor azonban összesen 109 B-17-es volt elérhető, és azokat Nagy-Britanniának és a Fülöp-szigeteknek szánták. Így Pearl Harbor-nak nem jutott szinte semmi, csak egy háborús veszélyre figyelmeztető üzenet november 27-én.²⁵

Április 10-én szervezték meg a japánok az 1. Légiflottát a 6 repülőgép-hordozóval (*Akagi, Kaga, Hiryu, Soryu, Shokaku, Zuikaku*). Az ősszel kezdődtek meg a zuhanóbombázók és a torpedóvetők hadgyakorlatai.²⁶

1940. november 11-én, amikor a brit *Illustrious* hordozó 20 clavult, kétfedelű Swordfish torpedóvetője Taranto kikötőjében a *Conte di Cavour* csatahajót elsüllyesztette, a *Littorio* (3 torpedótalálattal) csatahajót és más egységeket megrongált 2 gép elvesztése árán, az egész világnak megmutatta a torpedóvetőkben rejlő lehetőségeket.²⁷ Az USN nem tartott a torpedóktól Pearl Harborban, mert a kikötőben a víz csak 42 láb mély és a torpedóknak minimum 120 láb mély víz kellett. Úgy vélték, ha az USN-nek nincs ilyen torpedója, akkor a Japán Haditengereszetnek sincs. Pedig volt. Ez a támadás után bizonyosodott be, amikor találtak egy fel nem robbant japán torpedót, amin stabilizáló szárnyak akadályozták meg a túl mély futást.²⁸ A japán pilóták november 13-ra már 82%-os találati arányt értek el torpedóikkal.²⁹ A zuhanóbombázók pilótáinak a bombával volt problémájuk: nem tudtak keresztülhatolni az amerikai csatahajók vastag páncélzatán. A megoldást a 15 és 16 hüvelykes páncéltörő lövedékek jelentették. Ezek a pontos célba juttatáshoz szintén stabilizátorokat kaptak. A körülményekhez képest tökéletesen felkészültek.³⁰

Ez nem volt elmondható amerikai ellenfeleikről. A szükséges 180 B-17-es és 100 járőrgép helyett december 7-én csak 6 B-17-es (a 12-ből) és 49 járőrgép volt bevethető. Ahhoz, hogy a közeledő hordozókat észleljék, 800 mérföldes sugarú körben kellett volna járőrözni, amihez 250 repülőgépre lett volna szükség. A rendelkezésre álló PBY haditengerészeti járőrgépekkel csak a terület 40%-át tudták lefedni. Elsősorban az északnyugati és a délnyugati megközelítési irányokra koncentráltak, mert az északi útvonalon rossz időjárás, viharzóna uralkodott. Ezért azt nem is használták a kereskedelmi hajók, ami kapóra jött Nagumónak. Tökéletes hely volt a megsejteshez.³¹

Oahu-sziget védelmét (ahol Pearl Harbor található) 137 különböző rendeltetésű

repülőgép (a B-17-estől a P-40-es Warhawk, P-36 Mohawk vadászgépig), 82 három hüvelykes légvédelmi ágyú (a szükséges 96 helyett), 20 db 37 mm-es löveg (135 helyett), 109 nagy kaliberű géppuska (309 helyett) alkotta. A szigeten lévő helyőrség – W. Short tábornok parancsnoksága alatt – 2490 tisztből és 40 469 katonából állt. 10 hónap alatt Short 23 millió dolláros költségvetést nyújtott be a védelmi berendezések erősítésére, amiből mindössze 350 ezer dollárt utaltak ki, azaz másfél százalékot.

A korai riasztás céljára 5 mobil radarkészülék állt szolgálatban.³² Ezek egyike észlelte december 7-én reggel 7 óra után néhány perccel a japán támadók első hullámát. 3 órával korábban pedig a *Ward* romboló elsüllyesztett egy japán zseb-tengeralattjárót (2 fős legényég, fegyverzet: 2 torpedó, üzemanyaga 50 percre elég, 19 csomó sebességgel).³³ Ezen egyértelmű előjelek ellenére súlyos kommunikációs mulasztások, hibák folytán Short tábornok és Kimmel tengernagy (CINCUSPAC – a Csendes-óceáni flotta főparancsnoka) a japán támadásról csak akkor értesült, amikor bombák már hullottak Pearl Harbor-ra.

3. AZ ÚJ FEGYVER BIZONYÍT: PEARL HARBOR

A japán csapásmérő erő (6 hordozó: *Akagi*, *Kaga*, *Hiryu*, *Soryu*, *Shokaku*, *Zuikaku*; 2 csatacirkáló: *Hiei*, *Kirishima*; 2 nehézcirkáló: *Tone*, *Chikuma*; az *Abukuma* könnyűcirkáló és 9 romboló) november 26-án futott ki a Hitokapu-öbölből. December 7-én reggel 6 órakor, Pearl Harbortól 275 mérföldre északra a 6 repülőgép-hordozó szélbe fordult, és megkezdte az első támadóhullám indítását. Először a Zero vadászok startoltak (egy a tengerbe zuhant, egy motorhiba miatt visszafordult), őket követték a Kate-ek, amelyek bombákkal voltak felszerelve, és a vízszintes repülésből végrehajtott támadáshoz

szükséges magasság eléréséhez időre volt szükségük, ezután következett 40 torpedókkal felszerelt Kate, azután a rövidebb hatósugarú 50 Val zuhanóbombázó. Az első hullámot (43 vadász, 49 szintbombázó, 40 torpedóvető, 50 Val) Micuo Fuchida parancsnok vezette. A gépek felvették az előírt alakzatot és 6 óra 20 perckor elindultak Oahu felé.³⁴ 7 óra után indították a 2. hullámot: 36 vadász, 54 bombázó, 78 Val zuhanóbombázó.³⁵

A támadás 7 óra 50-kor kezdődött, amikor Fuchida kilőtt gépéből egy jelzőrakétát (nincs rádió a gépen!), ami azt jelentette, hogy az amerikaiak nem gyanítanak semmit, tehát a torpedóvetők támadhatnak először, ugyanis ők alig 20 méteres magasságból támadtak, tehát ők voltak a legsebezhetőbbek. A vadászgépek azonban nem reagáltak Fuchida jelére, aki ezért kilőtt egy második jelzőrakétát. Ezt a zuhanóbombázók értették félre: 2 jelzőrakéta esetén nekik kellett megkezdeni a támadást, mert az amerikaiak felkészültek a támadásra.

Így az első hullám gépei összekeveredve, rendezetlenül, de halálosan indultak meg célpontjaik felé.³⁶ Az 1. támadás Kaneohe haditengerészeti repülőteret érte, ahol 36 PBY tengereszti járőrgép állomásozott. Az első bomba, amelyet az óceáni háborúban ledobtak, Kaneohe egyetlen tűzoltóautóját találta el. A következő célpont Ewa repülőtere volt, ahol haditengerészeti F4F, SBD és Vindicator (utóbbi egy kiöregedett zuhanóbombázó-típus) gépek tartózkodtak. Zerok pusztították el őket. Súlyos támadás érte a Ford-szigeti hangárokat, a Wheeler Field-i vadászgépeket és Hickam Field-et,³⁷ ahol a parancsnok W.E. Farthing ezredes volt. Drámai módon döbbsen rá, hogy a jelentésében vázolt japán támadás a lehetségesből valósággá vált. A támadás végére csak négy B-17-es maradt repülőképes. Wheeler-en 52 P-40 és 39 P-36 vadászgép volt. A géppark fele (30 P-40-es is) elpusztult, akárcsak az ewa-i gépek nagy része.³⁸

A torpedóbombázók rárepültek a csatahajósorra (Battleship Row). Sigeham Murata hadnagy dobta le az első torpedót. A csatahajók párosával álltak A *West Virginia* 2 torpedótalálat után elsüllyedt. Az *Oklahoma* 3 torpedó után felborult. Az *Arizonát* is eltalálta egy, de a hajó pusztulását egy bomba okozta, amely a 2. lövegtornyon keresztül az elülső lőszerraktárba hatolva robbant fel. A hajó orra széttronsolódott, és süllyedni kezdett. További 7 bombatalálat érte gyors egymásutánban és villámgyorsan elmerült, a legénység négyötödével (1000 ember) együtt. A *Tennessee*t a *West Virginia* mellett nem lehetett megtorpedózni: 2 bomba és az *Arizona* felrobbanása rongálta meg súlyosan. A *Nevada* az *Arizona* faránál, egy torpedótalálatot kapott (45 láb hosszú lék!), de mozgásképes maradt, és elindult az első támadás végén. Az *Oklahoma* újabb két torpedótalálat után (4. és 5.) felborult. A mellette álló *Maryland* így megúsza torpedótalálat nélkül és csak 2 bomba rongálta meg. A *California* 2 torpedó után süllyedni kezdett.³⁹ A *Utah* öreg csatahajót már régen leszerelték, a zuhanóbombázók használták gyakorló célpontnak. Fegyver nem volt rajta, a fedélzetét megemelték homokzsákokkal, így hasonlóná vált egy könnyű-hordozóhoz. A japánok ennek megfelelő kezelésben részesítették. A hajó számos torpedótalálat után elsüllyedt.⁴⁰ Az clavult *Raleigh* könnyűcirkálót a *Utahtól* nem messze szintén torpedó találta el és megrongálta. Hasonlóan rongálódott meg a *Helena* könnyűcirkáló, amelynek gépházát öntötte el a víz. Az *Oglala* aknarakót egy közeli találat süllyesztette el.⁴¹

Az *Enterprise* repülőgép-hordozóról 18 SBD csaknem a 2. hullám támadásával egy időben érkezett: egyet az amerikai légvédelem lőtt le, négyet a Zerok. Bellows-ról a 2. hullám támadásakor szállt fel egy század P-40-es. Ez volt az egyetlen szervezett amerikai támadás, amely végül 11 japán repülőgépet pusztított el.⁴²

Az érkező japán zuhanóbombázók a *Nevadát* és a szárazdokkot támadták. A *Nevadát*, amely 5 bombatalálat után súlydőféiben volt, végül partra kellett futtatni, mivel kapitány attól tartott, ha elsüllyed, elzárja a szűk hajózácsatornát.⁴³ A szárazdokkban lévő *Pennsylvania*t egy bombatalálat érte. Szintén dokkban állt 3 romboló: a *Shaw*, a *Cassin* és a *Downes*. A *Shaw* orrát egy bomba rombolta szét, egy másik bomba pedig felrobbantotta a *Cassin* lőszerraktárát olyan erővel, hogy a hajó átrepült a *Downes*-on katasztrofális tüzket okozva. (Háromjuk közül a *Shaw*-t sikerült megjavítani, és részt vehetett már a Guadalcanalért folyó harcban.)⁴⁴

Pearl Harbor veszteséglistája röviden: elpusztultak az *Arizona*, *Oklahoma*, *California*, *West Virginia*, *Nevada* csatahajók, a *Utah* célhajó, a *Oglala* aknarakó, 3 romboló. Megsérültek a *Tennessee*, *Maryland*, *Pennsylvania* csatahajók, a *Raleigh*, *Helena*, *Honolulu* könnyűcirkálók.⁴⁵ Megsemmisült 188 repülő, 128 megsérült. Személyi veszteség: flotta: 2008 halott, 710 sebesült; hadsereg: 218 halott, 364 sérült; tengerészgyalogság: 109 halott és 69 sebesült. 78 civil halott és 35 sebesült. Ezzel szemben a japán veszteség rendkívül csekély volt: 55 fő. Ez 29 lelőtt repülő személyzete (ebből 6 vadász és 14 zuhanóbombázó a 2. hullámból), 9 ember a mini tengeralattjárókról (az egyetlen túlélő Szakamaki zászlós az első hadifogságba esett japán volt) és egy nagy tengeralattjáró személyzete.⁴⁶

A támadás eredménye felülmúlta a japán reményeket. Az amerikai csatahajóflotta megsemmisült! Az ebből fakadó örömet csak két dolog árnyékolta be: a Pearl Harbor-i bázis nem semmisült meg, ugyanis a dokkok, olajtárolók sértetlenek maradtak, és hogy a tengeri harc immár legfontosabb fegyverei, a repülőgép-hordozók nem tartózkodtak a kikötőben. Halsey tengernagy az *Enterprise* hordozóval 7-én reggel tért

vissza Wake-szigetről, ahová vadászrepülőket szállított. Brown tengernagy a *Lexington*-nal pedig Midway-nél teljesített hasonló feladatot. A harmadik hordozó, a *Saratoga*, a nyugati parton tartózkodott. A csatahajók pusztulása az addigi terveket a papírkosárba utasította, és új eljárásokat kellett kidolgozni, amely a megmaradt hordozókra és a cirkálókra épít.⁴⁷

Pearl Harbor fényes japán győzelem volt, de hosszútávon kudarcként értékelhető. A csapás, bár nagy veszteségeket okozott, nem bizonyult döntőnek. A legfőbb célok, az amerikai hordozók nem voltak a kikötőben. A Pearl Harbor-i olajtárolók és a kikötői berendezések jórészt sértetlenek maradtak, így a bázis tovább funkcionált.⁴⁸ Ezt meg lehetett volna akadályozni december 7-én egy 3. csapás indításával, amelyet az újrafegyverzett 1. hullám gépei alkottak volna, de Nagumo tengernagy, miután Fuchida parancsnok jelentette, hogy az amerikai flotta legalább 6 hónapra harcképtelen lett, lefújta a 3. csapást. A haditerv kidolgozásánál már Yamamoto számításba vette, hogy a csapásmérő erőt felfedezik és támadások érik. Volt, aki a hordozók felének elvesztésével is számolt. Ehhez képest a veszteségek elenyészőek voltak (9 gép az első, 20 a második hullámból) és Nagumo nem akarta kísérteni a sorsot. Vezérkari főnöke, Kusaka tengernagy támogatta őt, szemben a pilóták, Fuchida, Genda (utóbbi az 1. légiflotta törzsének tagja) véleményével, hogy indítsanak további támadásokat Oahu ellen vagy keressék meg az amerikai hordozókat. 13 órakor végül Nagumo flottája észak felé fordult, és 26 csomós sebességgel távozott, miután Kusaka szerint 80%-os sikert arattak.⁴⁹

Tulajdonképpen a támadás szükségtelen volt. Japán hadicéljai Délkelet-Ázsiában és Holland-Kelet-Indiában voltak, amelyeket az amerikai csatahajók hatékonyan el sem tudtak érni, mert nem rendelkeztek elegendő tankhajóval. Az öreg csatahajók elpusztításá-

val pedig Japán meggyőzte a kétkedőket, hogy a tengeri háborúban a repülőgép-hordozóé a jövő. Bíralták Nagumót, hogy nem próbált partra szállni Hawaiiin. Ez lehetetlen lett volna: a helyőrség 40 000 fős és a nyugati partról könnyen elérhető, míg a japánoknak az utánpótláshoz át kellett volna szelni csaknem az egész óceánt. Ugyanolyan lehetetlen helyzetbe kerültek volna, mint amilyenben az USA volt a Fülöp-szigeteken. Ráadásul egy nagyarányú partraszálláshoz (40 000 ember ellen) komoly erőket kellett volna elvonni a Fülöp-szigeteki, malájföldi, borneói akcióktól. Ez utóbbi hadműveleteket kellett kiegészíteni az oahui támadással és nem fordítva. Hawaii-on nem voltak olajmezők, Borneón igen. Ilyen egyszerű.⁵⁰

4. A FELKELO NAP

Nagumo támadásának hírére a japán hadigépezet azonnal mozgásba lendült: 2 romboló (*Ushio, Sazanami*) ágyúzta Midwayt, a Déli Expedíciós Flotta (Ozawa altengernagy parancsnoksága alatt) a Maláj-félsziget keleti partjain csapatokat tett partra.⁵¹ Utóbbiak ellen vonult fel a brit keleti flotta főereje, Phillips ellentengernagy vezetésével, amely a *Prince of Wales* csatahajóból, a *Repulse* csatacirkálóból és 4 rombolóból (*Express, Electra, Vampire, Tenedos*) állt. A tervek szerint a légifedezetet adó *Indomitable* hordozót nélkülözni kellett, mert a nyáron zátonyra futott és még mindig javítás alatt állt.⁵² Így a kötelék (Force Z) december 8-án 17 óra 30-kor légítámogatás nélkül futott ki Szingapúrból. Phillipsnek ígérték légi támogatást, de a légierő súlyos harcban állt a japánokkal, és nem volt nélkülözhető gépe. Így éjjel japán hidroplánok kezdték háborítatlanul követni a Z-erőt. Phillips a Kuantannál folyó partraszállási műveletek ellen indult, amikor 11 óra 15 perckor japán szárazföldi repülőgépek megtámadták. 34 gép támadott az első hullámban és a *Repulse* öt torpedó és egy

bombatalálat után felborult és elsüllyedt, megölve a legénység 327 tagját (1181 főből). A *Prince of Wales* két és fél órás harcban 15 géptől 7 torpedótalálatot kapott, és egy bomba közvetlenül a hajó orránál robbant. A *Prince of Wales* követte a *Repulse*-t a hullámsírbá. 2080 tengerészt mentettek ki a rombolók a 2921-ből. Pearl Harbornál mondhatták, hogy az amerikai hadiflotta elleni sikerek fő oka a meglepetés volt, hogy a kikötőben állva találtak rá a teljesen gyanútlan csatahajókra, amelyek amúgy is korszerűtlenek voltak. A brit *Prince of Wales* ezzel szemben felkészült a légítámadásra, jól páncélozott volt és a legkorszerűbb légvédelmi eszközökkel rendelkezett, elvégre a brit flotta legmodernebb csatahajója volt, mégis áldozatul esett egy maroknyi repülőgépnek.⁵³

December 8-ára esett az egyetlen amerikai hadihajó-megadás a háborúban: a *Wake* ágyúnaszádot Sanghajnál megpróbálta elsüllyeszteni a személyzete, ám a víz túl sekély volt és nem sikerült. Ezután húzták fel a fehér zászlót.⁵⁴

A következő néhány hónap Japán sikeresorozat volt: megszállták Guamot december 10-én, elfoglalták a Wake-szigetet december 23-án (a Pearl Harbor felől visszatérő *Hiryu, Soryu* hordozó repülőinck támogatásával), decemberben több helyen is partra szálltak a Fülöp-szigeteken, 25-én megszállták Hong Kong-ot, január 11-én partraszálltak Celebeszen, 23-án előzönlöttek a Bismarck-szigeteket, Rabault, Kavienget 4 hordozó (*Akagi, Kaga, Shokaku, Zuikaku*) támogatásával. Megsemmisítették az ABDA-flottát, február 7-15. között bevették a „bevehetetlen” Szingapúrt. Február 13-án szálltak partra Szumátrán (a *Ryujo* könnyű-hordozó és 5 cirkáló támogatásával Palembangnél), 18-án Balin (Jávánál) – Jáva végül március 9-én kapitulált. Japán kézre került Borneó (Mirin december 15-én, Borneón január 8-án szálltak partra) és a Fülöp-szigetek – Bataan április 9-én, Corregidor május 6-án kapitulált.⁵⁵

Február 23-án egy japán tengeralattjáró ágyútűz alá vette a Santa Barbara-i olajfinomítót Kaliforniában, június 22-én egy másik naszád támadást intézett a Columbia folyónál lévő Fort Stevens bázis ellen. Először érte katonai támadás az USA kontinensen lévő támaszpontjainak egyikét 1812 óta. Ez a két akció azonban csak a propagandának jelentett sikert, semmiféle katonai jelentőségük nem volt. Annak sem, amikor egy tengeralattjáróról indított hidroplán 1942. szeptember 9-én bombákat dobott le Oregon állam felett. Eredménye egy kisebb erdőtűz lett.⁵⁶

Jóval nagyobb jelentősége volt a japánok Holland-Kelet-Indiában folyó előretörésének. Holland-Új-Guinea áprilisban elesett, ÉK-Új-Guineában március 8-án foglalták el Laet, Salamauát. Rabaulból kiindulva (amely a térség legfontosabb támaszpontjává vált) kezdődött el a Salamon-szigetek megszállása március végén, amelynek legtávolabbi pontja Tulagi elfoglalása volt május 3-án.⁵⁷ Az általános japán előretöréssel szemben az USN nem sokat tehetett. Pearl Harbor után offenzív fegyverként csak a repülőgép-hordozók maradtak, de belőlük csak 3 volt a Csendes-óceáni flotta állományában. December 9-én ért a *Saratoga* (a három hordozó közül utolsónak) Pearl Harborba. A helyzet drámai volt: a kikötő tele volt elsüllyedt vagy megfeneklett hajókkal, némelyik fedélzetén több száz emberrel, akik reménytelenül csapdába estek például az *Oklahoma* vagy a *West Virginia* testében (az utóbbi hajón az utolsó „túlélők” csak december 23. körül haltak meg!)⁵⁸ December 8-án MacArthur tábornok a Fülöp-szigeteken értesült a pearli támadásról. 33 B-17-ese, 90 más típusú repülőgépe jelentős erőt képviselt. Tiszteji tanácsának ellenére nem indított megelőző csapást a formosai repülőterek ellen. Téves riasztások sorozata érkezett, vadászgépei nem létező japánokat kerestek. Végre 11 óra 30-kor a bombázók felét felkészítették a támadáshoz, azonban a japán légierő ekkor inté-

zett rajtaütésszerű támadást ellenük. Gyors volt és drámai: néhány perc alatt MacArthur légierőjének a fele elpusztult és a közelgő partraszálláshoz szükséges légi fölényt kivívták a japánok.⁵⁹ Ebben a csüggesztő időszakban egyedül Wake kitartása nyújtott valami reményt. December 11-én a japánok partraszállást kíséreltek meg, amit sikerült megakadályozni a sziget kis létszámú védőjének (450 tengerészgyalogos, 13 darab 3 és 6 darab 5 hüvelykes légelhárító löveg, valamint az *Enterprise* által a háború előtt oda szállított egy századnyi (12 darab) F4F Wildcat vadászgép). 2 japán romboló és egy szállítóhajó elsüllyedt és a támadók kénytelenek voltak visszavonulni, hogy megvárják a Nagumótól leválasztott *Hiryu*-t, *Soryu*-t.⁶⁰

Kimmel tengernagy elkészítette a tervét Wake felmentésére úgy, hogy a japán flottát csapdába csalja. Mindhárom hordozó a rendelkezésére állt: Halsey tengernagy az *Enterprise*-al, Brown tengernagy a *Lexington*-nal – ők Pearl Harbor előtt járőröztek. A *Saratoga* (Learcy altengernagy) köré egy új TF-ot szerveztek és Fletcher tengernagyot a *Minneapolis* nehézcirkáló fedélzetén utasították, hogy vegye át a parancsnokságát.⁶¹ Északon Fletcherrel, délen Brownnal, köztük Halseyvel kellett felvonulni Wake-hez, hogy meglepetésszerűen rajtaüssenek a japánokon. Kimmel gyorsan tanult a december 7-i katasztrófából. Brown figyelemelterelő támadást hajtott volna végre Jaluit-atoll ellen. Halsey a Johnston-sziget felől támogatná Fletchert, aki észak felől támadna rá a Wake térségében lévő japánokra. A *Tangier* hidroplánellátó pedig üzemanyagot és lőszert szállítana a szigetre. A terv jó volt, de a bürokrácia közbeszólt. A haditengerészeti vizsgálatot követően, amelyet Knox miniszter végzett el, Kimmelt (a szárazföldi hadseregnél pedig Short tábornokot) tették meg bűnbaknak. December 16-án Kimmel utódja Chester W. Nimitz lett.⁶² Mielőtt Nimitz megérkezett volna Pearlbe, addig a parancsnoki

teendőket ideiglenesen W. Pye altengernagy látta el. Legfontosabb feladatának az erők megőrzését tartotta, amíg a végleges parancsnok, Nimitz megérkezik. Brown ellentengernagy, hiányos légvédelmi lőszerkészletére hivatkozva, egyetértett vele. Márpedig az erők megőrzésének nem a támadás a legjobb módja. December 19-én Halsey (TF 8) kihajózott Pearlból, 20-án Fletcher már félúton volt Wake felé. Pye nem állította le a hadműveletet, inkább ... nehéz jobb szót találni rá a szabotázsra: Brownt észak felé küldte, hogy segítsen Fletchernek, akit Pye megállított azzal, hogy vegyen fel üzemanyagot. Közben a csapda működni látszott: december 21-én haditengerészeti gépek támadták Waket. Színre lépett a *Hiryu* és a *Soryu*. Pye azonban úgy gondolta, hogy ez valóban csapda, csak éppen az USN-nek. December 22-én 600 mérföldre Wake-től Fletcher tankolt. Ekkor már lekészt mindenről: túl távol volt ahhoz, hogy a tankolás végeztével (ami 10 órán át tartott) hatékonyan beavatkozhasson: 23-án Wake ádáz csata után elesett. Pye, mielőtt ezt megtudta volna, végre visszarendelte a hajókat. Néhány pilóta csaknem fellázadt ezért a *Saratogán*. Fletcher (legnagyobb megkönnyebülésére) visszavonulhatott.⁶³

5. KORAI PORTYÁK

Nimitz első kérdése érkezéskor a wake-i helyzetre vonatkozott. Megdöbbenéssel értesült a hírről. Azután december 31-én 10 órakor hivatalosan is átvette a parancsnokságot (CINCUSPAC). Másnap megérkezett San Diegóba az Atlanti-flottától a *Yorktown* hordozó 9 romboló kíséretében.⁶⁴ Ezzel Nimitz főereje 4 hordozóra növekedett, igaz, csak néhány napra, mert 1942. január 11-én a *Saratogát* megtorpedózta egy japán tengeralattjáró és hónapokra kivonta a harcból.⁶⁵ Legközelebb csak Guadalcanalnál, augusztus 7-én jutott szerephez.

Fletcher átvette a parancsnokságot a TF17 felett, amely a *Yorktown* köré szerveződött. 1943-ig egy átlagos amerikai TF egy hordozóból és a fedezetét ellátó cirkálókból, rombolókból állt. Csatahajó Pearl Harbor után nem sok maradt, és azok is az Atlanti-óceánon láttak el konvoj kíséretet (pl.: a *Mississippi*). Továbbá maximum 21–25 csomós sebességük nem is tette volna lehetővé a gyors (25–33 csomó maximum) kötelékekkel való együttműködést. Fletcher légi csapásokat végzett január–februárban a periférikus japán támaszpontok ellen: Makin (Gilbert-szigetek), a Marshall-szigetek déli részén Jaluit és Milli kisebb károkat szenvedett. Február 1-jén zajlott le az első légicsata az amerikai F4F és a japán Zero vadászok között.⁶⁶

Közben Halsey Wotje, Malcolap, Kwajalein (Marshall-szigetek) és a Marcus-sziget ellen indított légítámadásokat. Nem okoztak komoly károkat, de nem is szenvedtek veszteségeket.⁶⁷ Az újságok címlapjain azonban ezek jelentős győzelmek voltak és az amerikai flotta akcióképességét bizonyították. Ezekben a vészterhes napokban az egész országnak morálisan szüksége volt ezekre a látszatgyőzelmekre. A kis akciók nem csak a morálnak használtak, hanem növelték a pilóták rutinját, harci tapasztalatát. Különösen fontos volt a tapasztalat növelése, mert a pilóták nagy részének még a hordozóra való leszállás is problémát okozott. Fel sem érhetek – egyelőre – a kiváló japán pilótákkal. A kis rajtaütések bebizonyították a Japán Haditengerészetnek, hogy az amerikai flottát megverték ugyan, de távolról sem győzték le. Támaszpontjaik biztosításához végezni kellett az amerikai hordozókkal. A japán hordozók főereje azonban áprilisban az Indiai-óceánon a brit flotta likvidálásával volt elfoglalva (a *Hermes* hordozót, a *Cornwall* és a *Dorsetshire* nehézcirkálókat elsüllyesztették néhány kereskedelmi hajóval együtt).⁶⁸

Az amerikai flotta azonban nem maradt tétlen. King tengernagy operációs tisztjétől,

Frog Lawtól (tengeralattjárós volt) származott a tokiói bombatámadás ötlete. Norfolkban a *Hornet* hordozót és J. Doolittle alezredest (USAAF) 16 darab B–25 Mitchell bombázóját készítették fel a feladatra.⁶⁹ Ezek a szárazföldi légierő ikermotoros közepes bombázói voltak, 440 km/órás végsebességgel, több mint 2000 km-es hatótávolsággal és 1820 kg-os bombacherrel.⁷⁰ A gépek túl nagyok és túl nehezek voltak a repülőgéphordozók könnyű, egymotoros gépeihez képest: a felszállás istenkísértés volt, a landolás egyenesen lehetetlen. A bombázókra a hatótávolságuk miatt volt szükség. A hordozók legnagyobb hatósugarú gépe az SBD volt, kötélekben, nagy magasságban repülve kb. 280 mérföldes távolságig tudott csapást mérni. Ehhez azonban veszélyesen meg kellett volna közelíteni a japán partokat, jóval a szárazföldi légierő hatósugarán belülre. A B–25-eket el lehetett indítani biztonságos 500 mérföldes távolságból a célok (Tokió, Nagoya, Kobe, Yokohama) ellen. A repülőfedélzet relatív rövideje miatt a B–25-öknek a támadás után Kínába, baráti területre kellett repülni. Halsey tengernagy parancsnoksága alatt vonult fel a *Hornet* és kísérője, az *Enterprise*. Április 18-án a japán partoktól nem messze Halsey összefutott egy japán járőrhajóval, amely azonnal leadta a jelentést az ellenséges hajókról. Halsey nem várhatott tovább: miközben megtámadta és elsüllyesztette a járőrt (amelynek jelentése nem jutott el Tokióba), azonnal elindította a B–25-öket 650 mérföldnyire a céltól. A légitámadás által okozott anyagi kár minimális volt⁷¹ – a legjelentősebb eredménye a *Ryūho* könnyűhordozó megrongálása, amelyet csak decemberre állítottak helyre, ám ekkor újra megrongálta az USS *Drum*, így mehetett vissza a hajógyárba.⁷² A 16 támadó gép szigorú parancsot kapott, hogy a Császári Palotát nem támadhatják, de a morális hatás így is óriási volt: bebizonyosodott, hogy Japán sebezhető, és a hadsereg, légierő, haditenge-

részet nem tudja garantálni a császár személyes biztonságát. Ezért meg kellett erősíteni Japán légvédelmét, és Yamamoto főparancsnok személyes meggyőződése miatt is mindenképpen le kellett számolni az amerikai hordozókkal.

Az Egyesült Államoknak Doolittle akciója belekerült mind a 16 bombázójába: egy Vlagyivosztokban landolt, ahol a személyzetet egy évig internálták szövetségeseik; 15 gép elérte ugyan Kínát és kényszerleszállást hajtott végre, de nem sikerült ezt mindenkinek baráti területen megtennie: 8 ember a japánok fogsága esett, akik hármát kivégeztek, egy pedig a kínzásokba pusztult bele.⁷³

6. A JAPÁN OFFENZÍVA MEGÁLLÍTÁSA: A KORALL-TENGER

Márciusban, amikor a japán haditevékenység megélné a délnyugati Csendes-óceánon, Fletcher tengernagy csatlakozott Brown tengernagy kötelékéhez (2 hordozó, 6 nehézcirkáló, 12 romboló és tankerek) a Korall-tengeren, miközben Halsey még a Doolittle-portyára készült. A március 8-i Lac-i és Salamaua-i partraszállások hírére Brown észak felé indult és 10-én rajtaütött a Huon-öbölben a japán csapatszallítókon. Egy csapatszallító elsüllyedt, számos megrongálódott. Ez volt az első valóban sikeres amerikai légitámadás. Ezzel a japánok kétséget kizáróan értesültek arról, hogy legalább egy amerikai hordozó a körzetben tartózkodik.⁷⁴

Nimitz számára elég volt a térképre nézni, hogy lássa az Ausztrália felé tartó japán előrenyomulás veszélyességét. Márciusra világossá vált (Lac, Salamaua után), hogy Ausztrália sorsát Port Moresby dönti el. A japánok pápuai előretörését MacArthur meg tudta állítani, de Moresby a tenger felől sebezhető maradt.⁷⁵ Március közepén, amikor Brown visszatért Pearl Harborba, hogy a kötelék parancsnokságát Fitch ellentengernagy vegye át, Fletcher TF17-es köteléke

(*Yorktown* hordozó, *Astoria*, *Chester*, *Portland* nehézcirkálók és 7 romboló) a Korall-tengeren maradt, hogy megakadályozza a további japán térnyerést. Nehéz helyzetben volt, 3600 mérföldre állt Pearl-től, nem volt megfelelő kikötő, Brisbane a japánok közelsége miatt nem volt biztonságos, tőle 900 mérföldre keletre Noumea kikötője (ahol néhány hidroplán és Patch tábornok 20000 katonája volt) túl kicsi volt a hordozók számára. Noumea-tól 1000 mérföldre keletre található a Tonga-szigetecsoport Tongatatu kikötője, ahol a *Solace* kórházhajón és 120 új-zélandi katonán kívül szinte semmi, még egy javítóműhely sem volt. Még belegondolni is rossz, mi történt volna abban az esetben, ha egy hajó komolyabb sérülést szenved. A Korall-tengeren március második fele és április nyugodtan telt. A japánok erőit gyűjtöttek a következő nekirugaszkodáshoz, aminek kétségtelenül Port Moresby a végcélja. Fletcher zavartalanul cirkált, 2-3 naponta feltöltve üzemanyaggal a rombolókat. A *Yorktown*-ra és a cirkálókra hetente egyszer került sor. Két tankhajócsoport működött, egy tanker egy rombolóval párban: *Neosho*–*Sims* romboló, ill. *Tippecanoe* – *Worden* romboló. Érdekes megemlíteni a tankerekkel való találkozási pontokat: Points Rye, P. Gin, P. Scotch, P. Bourbon, holott az USN 1914 óta „száraz” volt. (Kivéve „természetesen” Halsey hordozóját, ahol mindig nagy mennyiségű whisky volt, persze csupán egészségügyi okokból...) ⁷⁶

Fletcher április 23-án befutott két napra Tongatabuba. ⁷⁷ Közben április 3-án felváltotta Fitch Brownt a TF11 élén és május 1-ére megbeszélte egy találkozót Fletcherrel Espiritutól délre 250 mérföldre. Április 16-án indult el a TF11 Pearl-ből a *Lexington* hordozóval, amit a *Minneapolis*, *New Orleans* nehézcirkáló-k kísérték 5 romboló társaságában. Fletcher volt kettejük közül a rangidős tiszt (OTC – Officer in Tactical Command), ezért a közelgő ütközetet neki kellett irányí-

tania. ⁷⁸ (Április 30-án indult el Halsey Pearl-ből, és szinte biztosnak látszott, hogy nem éri meg időben). ⁷⁹

Amiből később a Korall-tengeri csata lett, az egyszerű rajtaütésnek indult. Május 3-án felderítőgépek észlelték Tulaginál (Salamon-szigetek) a japán partraszállást. Fletcher észak felé indult, hogy 4-én reggel lecsapjon rájuk. Fitch még tankolt, ezért nem tudott csatlakozni. ⁸⁰ A cél Shima ellentengernagy partraszálló köteléke volt: 3 aknarakó, 2 romboló, 2 tengeralattjáró-vadász, 5 aknakereső hajó és néhány hidroplán.

Az első hullámot 28 SBD és 12 TBD alkotta, amelyeket néhány vadászgép fedezett. Az SBD-ken egy-egy 1000 fontos, nagy erejű bomba volt, a TBD-ken torpedó. Szórványos légelhárító tűztől eltekintve semmilyen ellenállásba nem ütköztek. 9 óra 30-ra visszaértek, majd egy órás újrafegyverzés után újra felszálltak. 17 óra 15-re Fletchernek már az összes gépe a fedélzeten volt, beleértve a 3. hullám támadóit is. A támadás során 2 amerikai repülő lőtt csak le. A kötelék ezután dél felé fordult, hogy találkozzon Fitch-csel. A támadás eredménye 1 elsüllyedt romboló, 1 elsüllyedt aknarakó és 3 elpusztított aknaszedő mellett néhány hidroplán megsemmisítése volt. Összesen 76 db 1000 fontos bombát, 22 torpedót és 8000 gépágyúlöszert használtak el. A *Yorktown* pilótái ezzel átestek az első komolyabb harcon. ⁸¹ A Port Moresby ellen készülődő flotta azonban a légítámadás révén tudomást szerzett az amerikai jelenlétről és ismerve az amerikai haditengerészeti repülőik hatósugarát, hozzávetőlegesen meg tudták állapítani Fletcher pozícióját. Ekkor már jelentős japán erők voltak a térségben: Goto ellentengernagy biztosította a Port Moresby ellen vonuló partraszálló hajókat a *Shoho* könnyű-hordozóval, 4 nehézcirkálóval és 2 rombolóval. Takagi altengernagy látta el a távolfedezetet Hara ellentengernagy 2 hordozójával, a *Shokaku*-val és a *Zuikaku*-val, amelyeket 2 ne-

hézcirkáló és 6 romboló kísért.⁸² Takaginak 125 repülőgépe volt Fletcher és Fitch 141 repülője ellen. Takagi, értesülve a Tulagi elleni légitámadásról, azonnal megindult a Salamon-szigetektől nyugatra Fletcher felé. A meglepetés és a rutinosabb pilóták mellett szóltak. Fletcher azzal, hogy dél felé haladt, elrontotta Takagi meglepetését. 5-én találkozott Fitch-csel és üzemanyagot vett fel a *Neosho*-ról. Másnap Fitch hajói vettek fel üzemanyagot, azután délre küldték a *Neoshót* és a *Sims*-et, a két TF pedig ÉNY felé fordult. Délután ugyanis az USAAF 4 B-17-cse megtámadta Gotot Bougainville-től délre (egy közeli találatot értek el a *Shobon*). Fletcher úgy számolt, hogy május 7-én ér Goto hatótávolságba.⁸³

Fletcher Crace ellentengernagy támogaterejét (HMAS *Australia*, *Chicago* nehézcirkálók, HMAS *Hobart* könnyűcirkáló és a *Perkins*, *Walke* rombolók) a Jomard-átjáró felé küldte, hogy támadja meg a minden bizonnyal arra tartó csapatszállítókat.⁸⁴ A japán inváziós csoport Kajioka ellentengernagy parancsnoksága alatt a *Yubari* könnyűcirkálót, 6 rombolót és 11 szállítóhajót foglalta magába (5 szállítón tengerészeti egységekkel, 6-on pedig katonákkal). Előttük haladt Marumo ellentengernagy támogató csoportja 2 hidroplánszállítóval, 2 könnyűcirkálóval és 3 ágyúnaszáddal. 6-án éjszaka Fletcher és Takagi 100 mérföldnyire jártak egymástól, de folyamatosan távolodtak: ÉNy ill. dél felé. 60 mérföldnél Fletcher már radarral észrevette volna a japán hordozókat.⁸⁵ Május 7-én reggel 8 órakor amerikai felderítőgépek észlelték Marumo erejét, amit 2 hordozónak és 4 cirkálónak írtak le 150 mérföldnyire északnyugatra. Fletcher (és Fitch) joggal hihette, hogy ez a főerő. A *Lexington* 9 óra 30-kor indította repülőit, a *Yorktown* valamivel később.⁸⁶ Fél tizenegykor már kb. 90 gép tartott a japánok felé. A felderítőrepülő ekkor korrigált: 2 cirkálóból és 4 rombolóból áll az ellenség. Az

amerikai gépeket nem hívták vissza, mert a tankolás és felszállás közben a hordozók roppant kiszolgáltatottak lettek volna. 11 óra körül a *Lexington* támadócsoportja 1 könnyű-hordozót, 3 nehézcirkálót, 2 rombolót észlelt – ráakadtak Goto egységére.⁸⁷ A hordozó a *Shoho* (testvérhajója a *Zuiho*) volt 11,262 tonnával és alig 30 repülővel.⁸⁸ A *Lexington* gépei leszedték ugyan a *Shoho* vadászvédelmét, de közvetlen találatot nem sikerült elérni. A *Yorktown* gépei ezeket bepótolták: 2 darab 1000 fontos találta el a hajót, amelyen tűz ütött ki. További találatokat követően néhány percen belül elsüllyedt, 631 fővel a fedélzetén. Goto megmaradt erőivel gyorsan visszavonult északkeletre.⁸⁹

Időközben Crace tengernagy különítményét megtalálták a japán szárazföldi felderítő repülők. A *Shohót* ért támadás pedig azt jelentette, hogy legalább egy amerikai hordozó is a környéken van. Ezért az Inváziós erő visszavonult Rabaulba, nem kockáztatva a szállítóhajókat egy csatában. Crace-t először 11 japán bombázó támadta sikertelenül Rabaulból. A következő légitámadást egy tucat szárazföldi torpedóvető hajtotta végre kis magasságból: ötöt lelőttek, és mind a 8 kilőtt torpedót sikerült elkerülni. Később 20 „Sally” nehézbombázó támadott sikertelenül 20000 lábról. Ez is kudarcba fulladt. Végül 3 B-17-es tévedésből bombázta őket. Ez már a rettenthetetlen Crace-nek is sok volt, ezért elindult Ausztrália felé.⁹⁰

Reggel nemcsak Fletcher, hanem tőle 400 mérföldre délre Takagi is elhibázta az ellenség főerejét. A japán felderítőgépek a *Neosho*–*Sims* párost egy hordozóként és egy cirkálóként azonosították, amik ellen be is vetették a teljes légierőt a 2 hordozóról. A szintbombázás hatástalan volt, de dél körül 36 Val 3 bombával végzett a *Sims*-el (2 bomba a gépházban robbant). A *Neosho* 7 találatot kapott és egy lelőtt japán Val a hajó tatjára zuhant. A tanker tehetetlen ronccsá vált, de nem süllyedt el⁹¹ – végül a *Henley*

romboló 4 nappal később 123 túlélő felvétele után megadta a kegyelemdöfést torpedóival.⁹² Délután fél háromkor Fletcher gépei újra harcra készek voltak. A tengernagy értesült az inváziós erők visszafordulásáról és kelet felé kereste a japán főerőt. Naplemente előtt a radarok sok repülőt észleltek. Takagi már közel járt, ugyanis a *Neosho* és kísérlője elleni támadást követően északra fordult és felfedezte Fletchert. Ami az amerikaiakat megmentette, az az időjárás volt: a felhős, esős időben a japán támadó repülőgépek nem akadtak rájuk. A radaron észlelt japán repülőket ellen felküldött vadászok 9 ellenséges repülőgépet pusztítottak el. Ezek a vadászok már éjjel értek vissza a hordozókhoz, ezért felkapcsolták a keresőfényeket, hogy megkönnyítsék a leszállást. Ez tengeralattjáróktól hemzseggő vizeken örült felelőtlenség volt, de az USN ezúttal megúsza. Takagi tényleg közel volt, hiszen 3 japán repülő csaknem leszállt az amerikai hordozókra tévedésből. Mindkét fél nagyjából tisztában volt a másik helyzetével, de egyik sem merte megkockáztatni az éjszakai harcot. Takagi továbbra is észak felé haladt, míg Fletcher dél-délkelet felé.⁹³

HORDOZÓK HORDOZÓK ELLEN

Május 8-án reggel 6 és 6 óra 30 között mindkét fél felderítő repülőket küldött ki. Ekkor 180 mérföldre jártak egymástól: Takagi északra, Fletcher délre (az éjjel alig 100 mérföldre haladtak el egymás mellett). Hara a felderítők után küldte 90 repülőjét, hogy mielőst megvan a cél, azonnal támadjanak. Fletcher ellenben megvárta a pontos felderítési adatokat és ezek birtokában 8 óra 35-kor kezdte meg a gépek indítását. A két hordozóról összesen 17 F4F, 46 SBD és 21 TBD indult útnak. Egy jól koordinált támadás tökéletes időzítést követelt: a vadászok legfelül biztosítanak, alattuk az SBD-k, végül egészen alacsonyan a torpedóvetők repültek.

Az egész köteléknek az utóbbiak, a leglassabban sebességéhez kellett alkalmazkodnia.⁹⁴

11 órakor az amerikai radarok (amelyek 1942 májusában még csak a hordozókra, csatahajókra és cirkálókra voltak telepítve)⁹⁵ 70 mérföldre japán gépeket észleltek. Az amerikai flotta dél felé fordult és Fletcher átadta a taktikai parancsnokságot a tapasztaltabb Fitch-nek, aki gyorsan 9 F4F vadással erősítette meg a légi járőröket és néhány SBD-t is hívott segíteni. 11 óra 20 perc körül, hátukban a nappal, megérkeztek a japánok. Ekkor a két TF egymástól 1-2 mérföldnyire, külön védekezett, ezzel megosztva a tűzerőt, de reményeik szerint a támadó japánokat is.⁹⁶ A *Yorktown* kb. 8 torpedót került ki. Aztán egy páncéltörő bomba keresztülhaladt a repülőfedélzeten és a hajó belsejében robbant, amelynek következtében egy kb. 12 hüvelykes lyuk keletkezett a repülőfedélzeten, kilyukadtak olajtartályok, és a javítószemélyzet jó része (66 fő) meghalt. A hajó azonban úszóképes maradt, és hamarosan a repülőket is fogadni tudta.

A *Lexington* rosszabbul járt: 10 torpedót ugyan kikerült, de az 1927-ben épült hajó nem vehette fel a versenyt fordulékonyágban a *Yorktown*-nal. 2 torpedótálatot követően a hajó 7 foknyira megdőlt, amit nagy nehezen korrigáltak. Két bomba is becsapódott: egy a kéménynél, egy az 5 hüvelykes lőszeréknél.⁹⁷ Csak 25 percig tartott a támadás, de szolgált néhány tanulsággal: a védő vadászgépek 3000 méteren járőröztek, holott a japánok 6000 méteren érkeztek. Rengeteg idő telt el azzal, hogy a megfelelő magasságba emelkedtek. Bebizonyosodott, hogy az SBD-k esélytelenek a Zérókkal szemben, akik nagyon is értették a dolgukat, akárcsak a Valok és Katék pilótái, holott nem is ők voltak a japán tengerészeti légierő elitje (az elit az *Akagin* és a *Kagán* szolgált). Az amerikai radar megbízhatatlan volt: a támadás alatt mind a *Yorktown*, mind a *Lexington* lokátora kikapcsolt egy időre.⁹⁸

Időközben az amerikai pilóták is ráakadtak Takagira. Elsőnek a *Yorktown* SBD-i érték el a célterületet 17 000 lábon, de felbecsülhetetlen értékű időt veszítettek azzal, hogy a cél felett körözgettek, várva a TBD-eket, időt adva a japán Zeróknak, hogy megtámadják őket és a *Zuikakunak*, hogy elrejtőzzön egy esőfelhő alatt. Elsőnek az 5. torpedóvető század támadt vadászfedezettel a *Shokaku* ellen. Nem érték el találatot. Az SBD-k jobban szerepeltek: 24 gépük 4 elvesztése árán két találatot ért el. Sikerült tönkretenni a repülőfedélzetet, így a *Shokaku* megbénult – az amerikai pilóták szerint el is süllyedt. 12 óra 30 perckor a *Shokakut* elindították Truk felé (150 halott a fedélzeten), repülőgépeit a *Zuikakura* irányították. A *Lexington* gépei a *Zuikakut* támadták (volna). Az SBD-k jórészt nem bukkantak rá, így hazaindultak. A TBD-k sikertelenül támadták a *Shokakut*. Néhány zuhanóbombázó végül ráakadt a *Zuikakura*, és szerintük egy bombájuk el is találta. Valójában a hordozó sértetlen maradt, de alig maradt repülője.⁹⁹

Május 8-án az USN 10 repülőt, a JPN 30-at veszített, és mindkét fél azt hitte magáról, hogy győzött. Takagi úgy hitte, hogy noha különböző okokból, de egyik hordozója sem maradt bevethető állapotban, viszont az amerikaiaknak két hordozója elsüllyedt! Fletcher viszont úgy gondolta, hogy Moresby invázióját sikerült megakadályozni, és egy könnyűhordozót elsüllyesztett, a *Shokakut* pedig megrongálta, cserébe két hordozója néhány sérüléseért. Ez jó aránynak tűnt délután 12 óra 48 perccig, amikor a *Lexingtonon* (amelyből szivárgott a gázolaj) egy találat eredményeként robbanás történt. A hajó kigyulladt ugyan, de funkcióit még ellátta: repülőgépeket fogadott és indított. Egy órával később újabb robbanás következte leállt a hűtőrendszer, és a tűz egyre terjedt. 16.30 perckor a *Lexington* hirtelen megállt. A tűz a bombaraktár felé terjedt, amikor Fitch tengernagy átszállt a *Minneapolis* ne-

hézcirkálóra, a kíséret parancsnokának, Kincaid tengernagynak a vezérhajójára. A hordozót, miután a legénység elhagyta, egy romboló süllyesztette el torpedóval. Nyilvánvaló, hogy a *Shobo* elpusztítása nem ellensúlyozta a *Lexington* elvesztését, de ennek a közeljövőben nem volt jelentősége. Súlyos sérülései miatt kimaradt volna a midway-i csatából, akárcsak a *Shokaku* és a *Zuikaku*.¹⁰⁰

Így május 8-án estére egyik fél sem volt abban a helyzetben, hogy folytassa a csatát. Port Moresby invázióját el kellett halasztani, mert a közvetlen támogatáshoz nem maradt megfelelő számú repülőgéppel ellátott hordozó. Fletcher Tongatabu felé vonult vissza, majd parancsot kapott Nimitztől, hogy siessen Pearl Harborba. A sietséget az amerikai felderítés, a kódfejtők hírei indokolták: Yamamoto Midway megszállására készül.¹⁰¹

JEGYZETEK

¹ BAK JÓZSEF–CSONKARÉTI KÁROLY–LÉVAI GÁBOR–SÁRHIDAI GYULA: *Hadihajók*. Budapest, 1984, Zrínyi. 70–71.; vö. Sárhidai Gyula (szerk.): *Arzenál '85*. Budapest, 1985, Zrínyi. 17.

² KEEGAN, JOHN: *A tengeri hadviselés története*. H. n., 1998, Corvina. 154.

³ Bak–Csonkaréti–Lévai–Sárhidai: i. m. 71.

⁴ BENJAMIN F. SCHEMMER (szerk.): *Almanac of Liberty*. H. n., 1974. 99–100.

⁵ Keegan: i. m. 155–156.; vö.: Arzenál '85. 18–19.; vö. Bak és mások: i. m. 72–73.

⁶ Almanac of Liberty. 100.

⁷ Bak–Csonkaréti–Lévai–Sárhidai: i. m. 75., 223–224., 302–305.; vö. Keegan: i. m. 56.

⁸ SMITH, W.W.: *Midway*. New York, 1966, T. Y. Crowell Company. 9–13.; Keegan, John (szerk.): *Atlasz – Második világháború*. Budapest, 1995. 67.

⁹ Munson, Kenneth: *A II. világháború repülőgépei*. Budapest, 1995, Műszaki, 2. kiadás. 175–177.; vö. SPICK, MIKE: *A szövetséges légierő ászai*. Debrecen, 1998, Hajja & Fiai. 178–179.

¹⁰ Munson: i. m. 107–108.

¹¹ Spick: i. m. 173–178.

¹² Munson: i. m. 310.; vö. HOLMES, RICHARD (szerk.): *Háborúk világtörténete*. H. n., 1992. 210.

¹³ Munson: i. m. 35–36.; vö. Háborúk... 210.

- ¹⁴ Munson: i. m. 265-266.; Háborúk... 218.
- ¹⁵ Munson: i. m. 87-88.
- ¹⁶ Spick: i. m. 171-173.
- ¹⁷ Keegan: i. m. 201.
- ¹⁸ Uo. 161-162.
- ¹⁹ Almanac of Liberty. 93.
- ²⁰ Keegan: i. m. 163.
- ²¹ Hoyt, Edwin: *Pearl Harbor*. H. n., 1999. 54-64.
- ²² Atlasz - Második világháború. 68-69.
- ²³ Almanac of Liberty. 101.
- ²⁴ Keegan: i. m. 157.
- ²⁵ Hoyt: i. m. 86-87.
- ²⁶ Uo. 91-93.
- ²⁷ Bak és mások: i. m. 59-60, 431, 433.
- ²⁸ Smith: i. m. 7.
- ²⁹ Hoyt: i. m. 109.
- ³⁰ JAKOVLEV, N. N.: *Pearl Harbor rejtélye*. Budapest, 1978, Kossuth Kiadó. 15.
- ³¹ Hoyt: i. m. 143-144.
- ³² Jakovlev: i. m. 27-28.
- ³³ CLAY BLAIR, JR.: *Silent Victory*. Philadelphia and New York, 1975, Lippincott Company. 86.
- ³⁴ Hoyt: i. m. 119., 155.
- ³⁵ Uo. 159-160.
- ³⁶ Jakovlev: i. m. 49-50.
- ³⁷ Hoyt: i. m. 170-171.
- ³⁸ Uo. 179.
- ³⁹ Uo. 180-183.; vö. Jakovlev: i. m. 52-54.; vö. Bak és mások: i. m. 213, 215.
- ⁴⁰ Smith: i. m. 8.
- ⁴¹ Hoyt: i. m. 184.
- ⁴² Uo. 189-190.
- ⁴³ Bak-Csonkaréti-Lévai-Sárhidai: i. m. 213.
- ⁴⁴ Smith: i. m. 6.
- ⁴⁵ PEMSEL, HELMUT: *A History of War at Sea*. H. n., 1979, Naval Institute Press. 125.
- ⁴⁶ Jakovlev: i. m. 62.
- ⁴⁷ Smith: i. m. 8-12.
- ⁴⁸ Clay: i. m. 106.
- ⁴⁹ Hoyt: i. m. 205-213.
- ⁵⁰ Smith: i. m. 9.
- ⁵¹ Pemscl: i. m. 126.
- ⁵² THÜRK, HARRY: *Singapore - Egy erőd eleste*. Budapest, 1973, Kossuth Kiadó. 67.
- ⁵³ Uo. 109-113.; vö. Bak és mások: i. m. 62-63, 348, 369.; vö. Commager, H. S.: *A második világháború története*. Budapest, 1991. 189-191.
- ⁵⁴ Almanac of Liberty. 110.
- ⁵⁵ Pemscl: i. m. 126-127.
- ⁵⁶ Almanac of Liberty. 114-115.
- ⁵⁷ Pemscl: i. m. 126-128.
- ⁵⁸ Jakovlev: i. m. 52.; TOLAND, JOHN: *The Rising Sun*. New York, 1970, Random House. 220.
- ⁵⁹ Clay, Blair, Jr.: i. m. 129.
- ⁶⁰ Commager: i. m. 200-204.
- ⁶¹ Smith: i. m. 13.
- ⁶² Hoyt: i. m. 235-237.
- ⁶³ Smith: i. m. 14.; vö. Hoyt: i. m. 241-244.
- ⁶⁴ Smith: i. m. 15.
- ⁶⁵ Uo. 14.
- ⁶⁶ Uo. 16.
- ⁶⁷ Pemscl: i. m. 126.
- ⁶⁸ Háborúk világtörténete. 213-214., vö. Pemscl: i. m. 127-128.
- ⁶⁹ Clay: i. m. 205.
- ⁷⁰ Munson: i. m. 193-194.
- ⁷¹ Pemscl: i. m. 128.
- ⁷² Clay: i. m. 215.
- ⁷³ Uo. 335.
- ⁷⁴ Uo. 215.
- ⁷⁵ Smith: i. m. 18.
- ⁷⁶ Atlasz - Második világháború 74-75.
- ⁷⁷ Smith: i. m. 19-20.
- ⁷⁸ HOYT, EDWIN: *Vér és verőfény*. Budapest, 1992, Holnap. 19-20.
- ⁷⁹ Smith: i. m. 25-26.
- ⁸⁰ Uo. 54.
- ⁸¹ Hoyt: i. m. 21-23.
- ⁸² Smith: i. m. 26-29.
- ⁸³ Hoyt: i. m. 12-13.; vö. Smith: i. m. 30-31.
- ⁸⁴ Smith: i. m. 30.
- ⁸⁵ Hoyt: i. m. 53.
- ⁸⁶ Smith: i. m. 30-31.
- ⁸⁷ Hoyt: i. m. 54-55.
- ⁸⁸ Smith: i. m. 32-33.
- ⁸⁹ Quick, John: *Dictionary of Weapons & Military Terms*. H. n., 1973, McGraw-Hill Book Company. 397.; vö. Bak-Csonkaréti...: i. m. 298.
- ⁹⁰ Smith: i. m. 33.; i. m. Hoyt: i. m. 57-63.
- ⁹¹ Hoyt: i. m. 68-73.; vö. Smith: i. m. 33-34.
- ⁹² Hoyt: i. m. 37-52.
- ⁹³ Smith: i. m. 35.
- ⁹⁴ Hoyt: i. m. 65-68.; vö. Smith: i. m. 36-37.
- ⁹⁵ Smith: i. m. 39-40.
- ⁹⁶ Uo. 32.
- ⁹⁷ Hoyt: i. m. 93-96.; vö. Smith: i. m. 41.
- ⁹⁸ Hoyt: i. m. 96-133.; Smith: i. m. 42-44.
- ⁹⁹ Hoyt: i. m. 96.
- ¹⁰⁰ Smith: i. m. 45.
- ¹⁰¹ Uo. 46-47.